

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.89-97>

УДК 72.036+711.4.01

Олійник Олена Павлівна,
*кандидат архітектури, доцент,
завідувач кафедри дизайну інтер'єру,
Національний авіаційний університет*
archiprestig@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-6786-0633>,

ФОРМОУТВОРЕННЯ МІСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В АРХІТЕКТУРІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Анотація: у статті розглядаються найбільш характерні риси стилю постмодернізм у формоутворенні міських просторів. Постмодернізм в архітектурі був залучений в якості рішення, яке б дозволило поєднати раціональність і доцільність модернізму з яскравими художніми і дизайнерськими рішеннями. Проте міське середовище в епоху постмодернізму поступово втрачає свою історичну пам'ять, своє значення як антропологічної категорії і як місця ідентифікації особистості. Образ міста постмодерну – конгломерат ідей та образів, побудованих за допомогою візуальної пам'яті особистості.

Лас-Вегас – гіпертрофований приклад постмодерністичного міста. Його міський пейзаж залишає осторонь фасади та стіни будівель, замінюючи їх неоновими знаками та символами. Таке символічне місце стає позачасовим, нереальним і транзитним, не призначеним для повсякденного життя. Простір і час у такому місті втрачають свою сутність.

Ключові слова: постмодернізм; міський простір; алюзіанізм; Лас-Вегас.

Постановка проблеми. Передумовами появи постмодернізму в 1960-70 рр. стало розчарування в ідеалах модернізму, а саме: прогресу науки та техніки, можливості вирішення за рахунок нього глобальних проблем людства, цілісності світу, існування загальнолюдських цінностей. З'явившись після модернізму, постмодернізм в архітектурі поєднав раціональність і доцільність модернізму з яскравими художніми і дизайнерськими рішеннями. Проте середовище міста починає сприйматися як торгово-розважальний центр, де символ позначає місце споживання – ефемерний, позачасовий простір, що втрачає свою історичну пам'ять, своє значення як антропологічної категорії і місця ідентифікації особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Виникнувши як літературний стиль, постмодернізм і в архітектурі отримав докладне теоретичне

обґрунтування. Досить згадати основні праці Ч. Дженкса [1], К. Фремптона [2], Р. Стерна, О. Іконнікова [3], Л. Стародубцевої [4], Bárbara Barreiro León [9]; у вітчизняній літературі – С. Лінди [5], І. Добрициної [6], Т. Давидич [7], О. Олійник [8] та ін. В цих роботах досить докладно описана сутність постмодернізму, протее формоутворення і особливості використання міських просторів в архітектурі постмодернізму менш досліджені.

Мета статті. Дослідити особливості формоутворення міських просторів в архітектурі постмодернізму.

Основна частина. Постмодернізм виник як реакція на раціональну стереотипність модерністської архітектури, яка вичерпала себе до 1960-70 рр. ХХ ст. Назріла ідея повернути в архітектуру образність та оригінальність. Утопічні ідеї авангарду змінилися іронічним відношенням мистецтва до самого себе, війна з традицією – співіснуванням з нею, принциповим стилістичним плюралізмом. Постмодернізм, відкидаючи раціоналізм «інтернаціонального стилю», звернувся до алюзіанізму, наочних цитат з історії мистецтва, до неповторних особливостей навколишнього пейзажу, поєднуючи все це з новітніми досягненнями будівельної технології (рис.1-2, 6).

У зовнішній обробці будівель постмодерністи прагнули до симетрії і пропорційності, до виразної образності будівель. Активно впроваджувалось декорування стін, барельєфи, розписи тощо, запозичені найчастіше з історичних архітектурних традицій.

Характерними принципами постмодернізму стали:

- насиченість форми і декору будівлі певним змістом;
- зв'язок із образами масової культури в декорі;
- алюзії, нагадування в загальній композиції або її деталях;
- історико-архітектурні стилізації;
- «зворотня археологія» – зближення нового об'єкту зі старою будівельною технікою;
- переважно скептичне, сатиричне та іронічно-пародійне ставлення до надбань художньої культури; цитування, запозичення, колаж тощо;
- нарешті, як наслідок, – полістилістика – множинна стилістика.

Таким чином, постмодернізм за змістом нагадує явище архітектурної еkleктики ХІХ ст., – звичайно, з поправкою на культурне багатство ХХ ст.

Ще одна якість, що відрізняє архітектуру постмодернізму, особливо в європейських країнах – це усвідомлене бажання зв'язати нові споруди з історичним міським оточенням, відчутти міський контекст майбутніх будівель. Звернення до історичних форм в постмодернізмі ніколи не носить характеру прямого цитування, натомість з'являється гра в натяки на прообрази, алюзії, зашифровану символіку і складні асоціації. Але головною заслугою

постмодернізму є те, що поняття краси і образності було реабілітовано навіть відносно суворо функціональних будівель.

Іронічність і парадоксальність, відсутність пафосу і визнання своєї вторинності – все це риси постмодернізму. Важливо, що створюваний образ – іронічна версія міського середовища. Архітектори-постмодерністи брали тематику для будівель звідусіль, чи то міська легенда, чи то релігійний образ, чи то місцева архітектура, – тому їх проекти іноді суперечать навіть самим собі.

На відміну від модернізму, який заперечує минуле, постмодернізм шукає зв'язок з корінням і примушує відчувати приємну ностальгію за минулим. Таку рису постмодернізму ще визначають як традиціоналізм.

Постмодернізм ірраціональний. Прихильники цього стилю велике значення надають простору і при проектуванні часто звертаються до маньєризму, створюючи щось таємниче, наповнене і нереальне (рис.5).

Головне завдання архітекторів – об'єднання в одне ціле смаків і цінностей звичайних людей і професійної архітектурної мови. Інакше кажучи – втілення подвійного коду: традиційного і сучасного.

Міське середовище в епоху постмодернізму віддаляється від традиційної концепції міст. Міські центри перетворюються на суто комерційні приманки, зазначає Bárbara Varreiro León [9, p. 61]. Таким чином, центр міста стає «тематичним парком для туристів».

В постмодернізмі місто сприймається як торгово-розважальний центр, де символ позначає місце споживання, – ефемерний, позачасовий простір, що втрачає свою історичну пам'ять, своє значення як антропологічної категорії і як місця ідентифікації особистості.

Рем Кулхас [12, p.177] називає це явище нестандартним міським простором, побудованим як конгломерат ідей, концепцій та мрій. Цей простір спрямований на те, щоб сподобатись людині завдяки химерним та перебільшеним елементам: неону, казино та спорудам, що поєднують архітектурні елементи будь-якого віку з наміром створити новий архітектурний стиль. Місто постмодернізму замість справжніх особливостей ландшафту, архітектурних деталей, гри світла й тіні починає використовувати символи і знаки, які прив'язують глядача не до «пам'яті місця», а до вигаданого комерційного сценарію. Bárbara Varreiro León зазначає: «Постмодерні міста не призначені для проживання індивідуалів, а натомість мають на меті відволікати суспільство. Це послідовність різноманітних нереальних просторів, що втілюють нав'язані мрії, відволікають людей, змушуючи їх повірити, що дане місце – утопія, створена за їх образом та подобою» [9, p.59].

Створення постмодерністичного простору насамперед залежить від асоціації між символами та знаками, які відповідають вимогам суспільства. Це

– міська структура, утворювана знаками. Ці знаки можуть навіть служити для надання художньо-естетичної категорії порожньому об'єкту – знак, виготовлений з неонових вогнів, є вершиною постмодерністського суспільства.

Це – місто-фальсифікація, «місто-шоу», суспільство видовища, ілюзія алюзія. Соціологи та архітектори називали це явище «містофікацією», яка фальсифікує реальність на надзвичайному рівні.

Постмодерністична архітектура – це своєрідний дискурс, як реклама чи реаліті-шоу, яка поступово втрачає зв'язок з реальним оточенням, надаючи значення лише видовищним символам. Індивід не може розрізнити реальний образ і образ зманіпульований. Отже, місто постмодерну створює образміста як конгломерат ідей та образів, побудованих за допомогою візуальної пам'яті особистості [9, р.64].

Люди, виховані посмодерністичним оточенням, стають нерозбірливими, сприймаючи будь-яку архітектуру лише як елемент розваги. Для них немає значення, що знаки та елементи, якими, наприклад, насичена центральна вулиця Лас-Вегаса, є символами історії давніх цивілізацій, фрагментами запозичених архітектурних стилів, зібраних з інших куточків світу. Важливо, що це – цікаве видовище (рис.3-4). Відчуття, подібні до життя в паралельному світі, де все, що робиться, не несе за собою жодних наслідків чи покарання – «Що відбувається в Вегасі, залишається у Вегасі».

Так, Лас-Вегас – єдине місто у світі, де ландшафт формується не будівлями чи деревами, а знаками [11, р.270]. «Ми можемо дивитися на Лас-Вегас і не бачити будівель, дерев, лише знаки. Вони піднімаються, обертаються, коливаються, вони витають у формах, перед якими існуючий словник мистецтва безпорадний» [11, р.273]. Міський пейзаж Лас-Вегаса залишає осторонь фасади та стіни будівель, замінюючи їх неоновими знаками та символами.

Лас-Вегас – гіпертрофований приклад постмодерністичного міста. Проте ця ситуація не є винятковою. Інші яскраві приклади цих просторів – торгові центри, ярмарки та тематичні парки, як Disney World. Таке символічне місце стає позачасовим, нереальним і транзитним, не призначеним ні для повсякденного життя, ні для роботи. Простір і час у такому місті втрачають свою сутність. Міський простір збирає різні характерні елементи з інших історичних, мистецьких та культурних моментів, щоб інтерпретувати їх, як відображення сучасного суспільства. Це повинно підтверджувати, що стилістична інновація нині неможлива, і тому єдиний шлях – намагатися наслідувати попередні стилі, змішуючи їх таким чином, щоб вони виглядали для нас абсолютно новими, але в той же час ідеально впізнаваними.

Цей досвід, який сприймається споживачами постмодерністської архітектури як реальний, насправді походить із засобів масової інформації, кіно, інтернету і телебачення. Хоча ніхто не жив у далекому минулому, всі знають, як воно повинно виглядати.

Відомий Парк Діснея – модель реальної ідеї, ідеалізована модель – образ самого суспільства. На думку Бодрійяра [10, р.120], масове суспільство не в змозі протистояти маніпуляціям засобів масової інформації. Однак засоби масової інформації не мають наміру тиранізувати чи пригнічувати суспільство. Суспільство залишається досить пасивним, сприймаючи маніпуляції як законні. Воно приймає цей нереальний світ як замкнену, обмежену та ідеальну спільноту, де нічого поганого не може статися; не лише приймає, але і вважає його ідеалізованою моделлю суспільства, паралельною тій, що існує насправді. Якість зображень, скопійованих з реальності, стає, власне, часом кращою, ніж сама реальність [10, р.131]. Це справжній успіх Disney World – фактична поява винайденого світу.

Висновок. Постмодернізм поступово сформував нову концепцію іронічної, комерційної, розважальної архітектури. В результаті цієї нової концепції міста та архітектури мистикаємося з позачасовими, видуманими просторами, з ефемерною естетикою, які втягують відвідувача в новий вимір. Нічого іншого не має сенсу, лише те, що навколо цих просторів, має сенс. Це необхідно людині для того, щоб відключитись та втекти від обов'язків повсякденного досвіду. Люди, виховані посмодерністичним оточенням, стають байдужими до архітектури, сприймаючи її лише як елемент розваги. Вже не має значення, чи це справжня історія, чи фальсифікована – головне, щоб вона давала задоволення і відволікала від дійсності.

Рис.1-2. Житловий комплекс Антигона в Монпельє. Арх. Ricardo Bofill. 1978-2000

Рис.3. Лас-Вегас. The Venetian Resort-Hotel. Арх. KlingStubbins 1997-2003

Рис.4. Лас-Вегас. Hotel Luxor. Арх. VeldonSimpson. 1993-2009

Рис.5. Лас Вегас. Центр здоровья мозга Лу Руво. Арх. FrankGehry

Рис. 6. Художня галерея в Штутгарті. Арх. JamesStirling. 1984

Література

1. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма / Дженкс Ч.; пер. з англ. — М.: Стройиздат, 1985. — 136 с.
2. Фремpton К. Современная архитектура: Критический взгляд на историю развития / Фремpton К.; пер. с англ. Е. А. Дубченко; под ред. В. Л. Хайта. — М.: Стройиздат, 1990. — 535 с.
3. Иконников А.В. Зарубежная архитектура от «новой архитектуры» до постмодернизма. Стройиздат. Москва. 1982. — 255 с.
4. Стародубцева Л.С. Архитектура постмодернизму. История. Теория. Практика: посібник для студентів – К. : Спалах, 1998. – 207 с.
5. Черкес Б. С., Линда С. М. Архитектура сучасності: остання третина XX – початок XXI століть. Навчальний посібник. Друге видання. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 384 с.
6. Добрицына И.А. От постмодернизма — к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки / Добрицына И.А. — М.: Прогресс-Традиция, 2004. — 416 с.

7. Т.Ф. Давидич. Стиль как язык архитектуры. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2010. – 424 с.
8. Е.П. Олейник. Метод нелинейных параллельных сценариев в постмодернистическом интерьере / Е. П. Олейник // Теория та практика дизайну. - 2013. – Вип. 3. – С. 104-112.
9. Barreiro León, Bárbara. Urban theory in postmodern cities: Amnesiac spaces and ephemeral aesthetics // URBS. Revista de Estudios Urbanos y Ciencias Sociales, 7(1), 2017. p.57-65. Эл. доступ: <http://www2.ual.es/urbs/index.php/urbs/article/view/barreiro>
10. Baudrillard, Jean. Las estrategias fatales. Barcelona: Anagrama, 1991.
11. Hall, Peter. Cities of tomorrow. Oxford: Blackwell, 1995.
12. Koolhaas, Rem. Junkspace. October, 100, 2002. –P.175-190.
13. *Venturi, Robert; Scott Brown, Denise; Izenour, Steven. Learning From Las Vegas (Facsimile ed.). MIT Press, 2017. – ISBN 978-0-262-03696-2. –216 pp.*

References

1. Dzhensks Ch. Yazyk arkhitektur ypostmodernizma / Dzhensks Ch.; per. z angl. — М.: Stroiyzdat, 1985. — 136 s. (in Russian).
2. Frempton K. Sovremennaiia arkhitektura: Kriticheskii vzglyad na istoriiu razvitiia / Frempton K.; per. s angl. E. A. Dubchenko; podred. V. L. Khaita. — М.: Stroiyzdat, 1990. — 535 s. (in Russian).
3. Ikonnikov A.V. Zarubezhnaia arkhitektura ot «novoii arkhitektury» do postmodernizma. Stroiyzdat. Moskva. 1982 —255 s. (in Russian).
4. Starodubtseva L.S. Arkhitektura postmodernizmu. Istoriia. Teoriia. Praktyka: posibnyk dlia studentiv – К. : Spalakh, 1998. – 207 s. (in Ukrainian).
5. Cherkes B. S., Linda S. M. Arkhitektura suchasnosti: ostannia tretyna XX – pochatok XXI stolit. Navchalnyi posibnyk. Druhe vydannia. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2014. – 384 s (in Ukrainian).
6. Dobritsyna I.A. Ot postmodernizma — k nelineinoi arkhitekture: Arkhitektura v kontekste sovremennoi filosofii i nauki / Dobritsyna I.A. — М.: Progress-Traditsiia, 2004. — 416 s. (in Russian).
7. Т.Ф. Давидич. Stil kak yazyk arkhitektury. – Kharkov: Izd-vo Gumanitarnyi centr, 2010. – 424 s. (in Russian).
8. Е.П. Олейник. Метод нелинейных параллельных сценариев в постмодернистическом интерьере / Е. П. Олейник // Теория та практика дизайну. - 2013. – Вип. 3. – С. 104-112. (in Russian).
9. Barreiro León, Bárbara. Urban theory in postmodern cities: Amnesiac spaces and ephemeral aesthetics. //URBS. Revista de Estudios Urbanos y Ciencias Sociales,

7(1), 2017. p.57-65. <http://www2.ual.es/urbs/index.php/urbs/article/view/barreiro> (in English).

10. Baudrillard, Jean. *Las estrategias fatales*. Barcelona: Anagrama, 1991. (in English).

11. Hall, Peter. *Cities of tomorrow*. Oxford: Blackwell, 1995. (in English).

12. Koolhaas, Rem. *Junkspace*. October, 100, 2002. –P.175-190. (in English).

13. *Venturi, Robert; Scott Brown, Denise; Izenour, Steven. Learning From Las Vegas (Facsimile ed.). MIT Press, 2017. – ISBN 978-0-262-03696-2. –216 pp.* (in English).

Аннотация

Олейник Елена Павловна, кандидат архитектуры, доцент, Национальный авиационный университет.

Формообразование городских общественных пространств в архитектуре постмодернизма.

В статье рассматриваются наиболее характерные черты стиля постмодернизм в архитектуре и формировании городских пространств. Постмодернизм в архитектуре был привлечен в качестве решения, которое бы позволило совместить рациональность и целесообразность модернизма с яркими художественными и дизайнерскими решениями. Однако городская среда в эпоху постмодернизма постепенно теряет свою историческую память, свое значение как антропологической категории и как места идентификации личности. Городские центры превращаются в чисто коммерческие тематические парки для туристов. Постмодернистское пространство – городская структура, создаваемая знаками, которые соответствуют требованиям общества. Образ города постмодернизма – конгломерат идей и образов, построенных с помощью визуальной памяти личности.

Ключевые слова: постмодернизм; городское пространство; аллюзианизм; Лас-Вегас.

Abstract

Oliynyk Olena, Ph.D in Arch., National Aviation University, Kyiv, Ukraine.

Formation of urban public spaces in the architecture of postmodernism.

The article deals with the most characteristic features of postmodernism in architecture and in the formation of urban spaces. Postmodernism in architecture was involved as a solution that would combine the rationality and feasibility of modernism with artistic and design solutions. However, in the postmodern era, the urban environment is gradually losing its historical memory, its importance as an anthropological category and as a place of identity identification.

Urban centers are turning into purely commercial theme parks for tourists. Postmodern space is an urban structure formed by signs that meet the demands of society. The Postmodern City Image is a conglomerate of ideas and images built with the help of visual personality memory.

Rem Koolhaas calls this phenomenon a «Junkspace», built as a conglomeration of ideas, concepts and dreams. This space is designed to please people thanks to whimsical and exaggerated elements: neon, casinos and buildings that combine architectural elements of any age with the intention to create a new architectural style.

Las Vegas is a hypertrophied example of a postmodern city. Its urban landscape leaves facades and walls aside, replacing them with signs and symbols. Such a symbolic place becomes timeless, unrealistic and transit, not intended for everyday life. Space and time in such a city lose their essence. Urban space brings together different elements from other historical, artistic and cultural eras to interpret them as reflecting modernity. The value of images copied from historical reality becomes more important than reality itself. Humanity regards this unreal world as an idealized model of society, parallel to the one that actually exists, more attractive and interesting. Thus, the very essence of the architecture, the meaning of which is replaced by temporary advertising symbols, is lost.

Keywords. postmodernism; urban space; alusianism; Las Vegas.